

ONA TI JEDNOSTAVNO NE PRIPADA

(Karmen Marija Mačado: *Njeno telo i druge žurke*, prevela s engleskog Mila Gavrilović, Štrik, Beograd, 2020)

Opisi debitantske proze Karmen Marije Mačado neizostavno su ispunjeni senzacionalističkim pridevima („zastrašujuće“, „subverzivno“, „eksplozivno“, „fantastično“, „provokativno“, da navedemo samo one s korica srpskog izdanja) i sintagmama poput „primer gotovo nemogućeg talenta“ ili, sad već opšte mesto agresivnog knjiškog marketinga, „književni fenomen“ i „književna zvezda“. Ova superstar-politika možda prodaje knjige, ali o samom delu retko šta zapravo govori, što se u slučaju ove američke autorke ispostavlja kao prednost, s obzirom na njen začudni i iščašeni književni svet kojem je neophodno pristupiti bez očekivanja i predubeđenja stvorenih prepričavanjima narativa. Karmen Marija Mačado eksperimentiše sa formom, ali na planu sadržaja njene priče su još uvek one „u kojima se nešto dešava“, izgrađene na napetom iščekivanju kulminacije već sasvim dovoljno fantastične pripovedne strukture – no ono suštinsko odigrava se ipak na semantičkoj periferiji i nestabilnim granicama između *ženskog tela* i sveta koji ga okružuje.

Zbirka je sačinjena od osam žanrovski raznovrsnih priča, od „Muzevljevog šava“ napisanog na tragu bajki poput *Plavobradog* (posebno u verziji Andžele Karter), preko eksperimenta sa žanrom detektivskih serija u najdužoj priči „Posebno gadno“, pa do postmodernističkog omaža gotskom romanu u priči „Rezidentkinja“. Nameće se pitanje kakav je to *veštičji* pripovedni glas sposoban (i hrabar!) da u isti kotao ubaci naturalističke opise gojaznog tela iz priče „Osam zalogaja“ i nadrealne scene o telima koja gube svoju materijalnost u priči „Prave žene imaju telo“, i kroz njega progovori agresivno i slobodno o ženskom telu kao tački u kojoj se ukrštaju stereotipi, društvena očekivanja i teror fizičkog izgleda, a istovremeno ne upadne u prazni feministički hod i opštemestašenje svojstveno autorkama manje talentovanim od Karmen Marije Mačado. S obzirom na to da je ljubav kao književna tema postala izazov u eri cinizma prema intimnosti, autorka nastoji da narativ priče „Prave žene imaju telo“ prezasi *nematerijalnim ženama* spram kojih se odnos glavne junakinje i njene ljubavnice čini upečatljivijim, autentičnijim i nadasve *neophodnim* u društvu u kojem se ženska telesnost doslovno *brise* i nestaje, te se opasnost od *već viđenog* prevazilazi pažljivim kolažiranjem naizgled nespojivih savremenih pojava, poput lezbijskog odnosa i popularnih zombi-narativa. Ipak, u pričama poput „Rezidentkinje“, izneverava se to suptilno poigravanje s vrlo aktuelnim pitanjima ženskog identiteta i narativni glas postaje neočekivano didaktičan, agresivno prekidajući čitalačku igru traganja za *skrivenim smislom*: „Ali da pitam ja vas, čitaoci: jeste li do sada, poroto pravednika, sreli ikoga ko je zaista pronašao sebe? Možda jeste nekog, ali sigurna sam – ne mnogo njih. (...) Molite se da se jednog dana i vi vratite na ivicu vode, nagnete se nad nju i kažete za sebe da ste srećnik.“ Na ovaj način Karmen Marija Mačado uspeva da iznenadi i trgne čitaoca naviknutog na koherentan i

homogen svet dela, ali to ne čini uvek jednako uspešno; u pričama poput „Posebno gadno“, gde je od samog početka jasno da se parodira često besmislena radnja detektivskih serija, ovakav postupak može na trenutke delovati zamorno, a priča bespotrebno duga. Uprkos utisku da su priče sadržajno nejednakog kvaliteta, ono što svaku od njih čini vrednom čitanja jeste ogoljeni, nimalo patetični niti visokoparni stil koji je u prevodu Mile Gavrilović izvanredno prenesen u srpski jezik. Karmen Marija Mačado piše jezikom lišenim preterane metaforizacije i upravo to njene fantastične narative čini (paradoksalno) realističnim i, čak i kad odlazi do krajnjih granica nemogućeg (na primer, u „Majkama“ dve žene začnu dete), ubedljivim i gotovo *verovatnim*.

Ženska telesnost predstavlja vezivno tkivo ove zbirke, ali za razliku od tradicionalnog povezivanja ženskog tela sa *oticanjem* i *izlivanjem*, američka spisateljica insistira na artificialnosti tela, njegovoj ukočenosti i mehanici pokreta, ispitujući odnos tela prema prostoru – koliko su granice između tela i spoljašnjosti čvrste i u kojoj meri je žensko telo u savremenom dobu autonomno i *zatvoreno*. Prva i najpoznatija priča iz ove zbirke, „Muževljev šav“, kroz bajkoviti narativ ispunjen lokalnim legendama i aluzijama na *krvave bajke* poput *Plavobradog*, govori o razvoju intimnog odnosa u kojem žena pristaje na sve sem skidanja zelene vrpce s vrata i, očekivano, to postaje predmet fetišističke fiksacije njenog supruga:

- *Žena ne treba ništa da krije od muža – izjavljuje.*
- *Ja ništa ne krijem – kažem.*
- *Ta traka.*
- *Traka nije nikakva tajna. Ona je naprosto moja.*

S obzirom na efektni obrt na kraju priče, *muževljev šav* zadobija dvostruko značenje – to nije samo žargonski izraz za šivenje ženskog polnog organa nakon porođaja, već i svojevrsna metafora za čitavu strukturu priče koja je zasnovana na *spajanju* različitih delova koji se na samom kraju *raspadnu*, terajući čitaoca da preispita svoje razumevanje naizgled *ljubavnog* odnosa. Seksualna autonomija ženskog tela kod Karmen Marije Mačado prerasta u pitanje *suštine* ženskog bića, njene *materijalne prirode* i odnosa prema muškarcu kao agresoru koji nastoji da nasilno prisvoji ono što mu ne pripada. U vezi s tim je i poslednja priča, „Nepodnošljiva na žurkama“, u kojoj se kroz suptilne tekstualne nagoveštaje nazire priroda traume koju je pretrpelo telo glavne junakinje. Trauma prerasta u opsesiju pornografskim snimcima, a sve s ciljem pronalaska načina da se ponovo osvoji sopstveno otuđeno telo i seksualnost koja *izdaje* glavnu junakinju i sada pripada neimenovanoj instanci u tekstu.

Prostor koji telo (ne) zauzima postaje važno polazište za problematizaciju odnosa ženskog tela prema sopstvenoj materijalnosti i čulnosti. U priči „Osam zalogaja“ glavna junakinja neprestano razmišlja o mršavljenju kao krajnjem rešenju svih nedaća, ali baš kad se čitaocu učini da se autorka ovoga puta ipak odlučila za (hiper)realizam, ona ponovo iznenađuje granicama koje njena junakinja pomera u želji da se *samoukine* kao fizičko biće, otuđujući se od svoje ćerke i, naposljetku, doslovno se odvojivši od sopstvene *suštine* koja se nezavisno i fantastično materijalizuje u prostoru. U prozi Karmen Marije Mačado žene su neretko bolno razjedinjene od svojih tela usled individualne, ali i kolektivne traume koja se u priči „Prave žene imaju telo“ manifestuje kroz alegorijsko-fantastični opis ženskih

tela koja nestaju. Tela koja ne pripadaju ni materijalnom, ali ni nematerijalnom svetu, ostaju zarobljena u grotesknom *limbu*, odnosno skladištu haljina koje se prodaju u elitnom butiku – žene naočigled svih obolevaju od nepoznate bolesti, postepeno gube tela, da bi njihove komodifikovane *ljuštore* zauzele povlašćeno mesto u *izlogu* kao metaforičnom centru kolektivnog voajerizma. Glavna junakinja posmatra partnerku kako gubi kontrolu nad svojom čulnošću, i to je jedini prizor u čitavoj zbirci u kojem Karmen Marija Mačado dozvoljava svom brižljivo kontrolisanom stilu da se približi nepatvorenom romantičnom izrazu. U priči „Inventar“ svet je zahvatila pandemija i glavna junakinja, bežeći od bolesti sve dublje u šumu, svodi račune i pravi spisak svojih partnera i partnerki, opisujući svaki odnos kao kratak sinopsis za mnoštvo nenapisanih priča. Jezgrovite zabeleške ključnih trenutaka nikada nisu patetične niti sentimentalne, ali, uzevši u obzir proročku prirodu ove priče i perspektivu današnjeg čitaoca, one prerastaju u tužnu zbirku vrhunaca, seksualnih i životnih, sasvim običnog pojedinca koji se suočava s apokaliptičnim prizorima kolektivnog stradanja i očajnički pokušava da naknadno dâ vrednost i smisao minulim iskustvima.

Autorka se povremeno direktno obraća čitaocu, dajući mu precizna uputstva kako da čita: „koristi sledeće glasove (...)“, „ako čitaš ovu priču naglas, zvuke na čistini najlakše ćeš oponašati tako što ćeš udahnuti duboko i neko vreme držati dah“, „ako čitaš ovu priču naglas, daj slušaocima nož i zamoli ih da ti raseku nežnu kožicu između palca i kažiprsta, a onda im zahvali“, ali pitanje je ko bi uopšte čitao naglas priču od tridesetak stranica. Stoga, metatekstualna poigravanja predstavljaju pre svega stilski postupak kojima je cilj da trgnu čitaoca i približe mu čulnu prirodu radnje kroz niz opisa fizičkih nadražaja (disanje, bol, dodir), ali je prisutan i odjek nekadašnjih običaja pričanja strašnih priča i lokalnih legendi okupljenim slušaocima, čime Karmen Marija Mačado još jednom podseća na koju se tradiciju oslanja njen pripovedni glas. Uprkos tome što se čitalačka pozicija apriorno upisuje u tekst, vrednost ove zbirke, između ostalog, počiva i na izazovima s kojima se čitalac iznova suočava dok nastoji da pronađe *otvor* u tekstualnom *telu* koji ga vodi do neretko zazorne i obespokojavajuće *unutrašnjosti*.

Naposletku, da li je ova zbirka zaista provokativna, uzbudljiva, fantastična, eksplozivna i originalna? Nesumnjivo da zavređuje i ovakve atribute, ali ne samo to – ona je i potresna onoliko koliko to može biti vivisekcija ženskog tela koje je u tolikoj meri društveno preispisano i prezasićeno brojnim ulogama i značenjima da je „književno-hirurško“ rasecanje okamenjenih slojeva teško i bolno, sve dok se ne dođe do *mekog* tkiva koje slavi lepotu i radost ženske seksualnosti. Ipak, kada dospe do tih retkih trenutaka u kojima se žensko telo trijumfalno oslobađa nametnutih okova, Karmen Marija Mačado pruža nadu u mogućnost isceljenja ranjene ženske subjektivnosti ili, njenim rečima: „Izranjamo iz šume kao da se rađamo.“